

RAAP-NOTITIE 764

Plangebied Wigleweg-Marrum

Gemeente Ferwerderadiel

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Ferwerderadiel

Titel: Plangebied Wigleweg-Marrum, gemeente Ferwerderadiel; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: juli 2004

Auteur: drs. A.M. Bakker

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2004\FEMB\N0764-FEMB.doc

Projectcode: FEMB

Projectleider: drs. A.M. Bakker

Projectmedewerker: D. van den Berg

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie: drs. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2004

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

Algemeen

- *opdrachtgever*: gemeente Ferwerderadiel
- *aanleiding onderzoek*: Nieuwbouw
- *datum uitvoering veldwerk*: 24 juni 2004

Locatiegegevens

- *plangebied*: in Marrum ten westen van de Wigleweg en ten zuiden van de Ringweg
- *plaats*: Marrum
- *gemeente*: Ferwerderadiel
- *provincie*: Fryslân
- *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*:
- *plangebied in gebruik als*: grasland en volkstuintje
- *oppervlakte plan-/onderzoeksgebied*: 0,16 ha
- *centrumcoördinaten (X/Y)*: 182.675/592.750

Onderzoeksvragen

Het plangebied te Marrum betreft een terrein van hoge archeologische waarde. Om te kunnen beoordelen of het plangebied behoudenswaardig is, dient middels een waarderend booronderzoek de waarde van het plangebied te worden vastgesteld.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

Archeologische gegevens

- *archeologische verwachting*: volgens de archeologische verwachtingskaart van de Gemeente Ferwerderadiel geldt voor de periode Midden Bronstijd t/m Vroege Middeleeuwen een hoge verwachting.

- *ARCHIS-waarnemingen (nationaal Archeologisch Informatie Systeem)*
 - in plangebied: Marrum-dorp; terrein van hoge archeologische waarde.
De dorpskern van Marrum bestaat uit een terp te dateren in de Romeinse tijd t/m Nieuwe tijd (Monumentnr. 9271)

Historische gegevens

- *historische kaarten*: op de historische kaart uit 1682 van Schotanus à Steringa en op de historische kaart van Eekhoff (1859) wordt aangegeven dat in het plangebied aan de Wigleweg bebouwing heeft gestaan. Het plangebied valt op beide historische kaarten buiten de binnenste ring van de terp.

Bodemkundige en/of geologische gegevens

- *bodem volgens bodemkaart* (Stiboka 1980): Kalkrijke poldervaaggronden: lichte zavel, kalkrijk (code Mn15A)

3 Veldonderzoek

Oppervlaktekartering: methode

De oppervlaktekartering is daar uitgevoerd waar het plangebied tijdens het veldwerk een goede vondstzichtbaarheid had: langs geschoonde slootkanten, in molshopen, op geploegde akkers, etc.

Oppervlaktekartering: resultaten

De oppervlaktekartering is gelijktijdig met het waarderend booronderzoek uitgevoerd. In het zuidwesten van het plangebied op het deel van een volkstuintje lag puin, recent aardewerk en kogelpotaardewerk aan de oppervlakte. Van laatst genoemde categorie zijn 9 stuks meegenomen. Het kogelpotaardewerk kan gedateerd worden in de Late Middeleeuwen (tabel 1).

Booronderzoek: methode

- *positie boringen*: in raaien met een onderlinge afstand van 12,5m. De boringen in een raai hadden een onderlinge afstand van 10 m en versprongen ten opzichte van de boringen in de naastgelegen raai(en).
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor 3 cm
- *totaal aantal boringen*: 15 boringen (zie figuur 1)
- *minimaal geboorde diepte*: 1,5 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 3,5 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989).
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlinten

Booronderzoek: resultaten

- *beschrijving laagopeenvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogene-tisch):* de natuurlijke ondergrond in het plangebied bestaat uit kwelder-afzettingen. Deze kwelderafzettingen bestaan van onder naar boven uit: sterk siltige, matig stevige klei; sterk siltige, matig stevige klei met zandlaagjes; sterk siltig, matig fijn zand met kleilaagjes; sterk zandige matig stevige klei. De top van de kwelderafzettingen ligt tussen 0,75 en 2,55 m -Mv. Op deze kwelderafzettingen zijn in alle boringen terplagen opgemerkt. Deze terplagen kenmerken zich, van onder naar boven, door sterk zandige, matig stevige licht humeuze klei met humusbrokken en/of kleibrokken. De opgebrachte lagen (waartoe ook de 0,1 tot 0,5 m dikke bouwvoor is gerekend) is tussen 0,75 en 1,85 m dik. De terplagen zijn richting de kern van de terp (het noorden) toe dikker en worden dunner naarmate deze lagen meer van de kern van de terp (het zuiden) afliggen. In de boringen 3 en 15 is een slootvulling aangetroffen, respectievelijk tot 2,55 en 1,7 m -Mv.
- *mate van verstoring:* in de boringen 5, 11 en 12 is de terplaag niet meer intact. De terplaag is daar verstoord tot op een diepte van respectievelijk 1,85, 0,75 en 1,1 m -Mv tot in de natuurlijke kwelderafzettingen.
- *Archeologische indicatoren en terplagen in boringen:*

boring	bouwvoor diepte in cm -Mv	terplaag diepte in cm -Mv	indicatoren
1	0-50	50-145	ff, puin
2	0-48	48-130	hk, bot
3	0-15	15-255	slootvulling
4	0-10	10-160	hk, puin, kg, ff
5	0-10	10-185 (verstoord)	bot, ff, puin
6	0-30	30-128	bot, puin
7	0-30	30- 90	bot
8	0-25	25-175	hk, bot, puin
9	0-20	20-145	hk, bot, puin
10	0-50	50- 80	-
11	0-15	15- 75 (verstoord)	-
12	0-35	35-110 (verstoord)	hk, puin
13	0-25	25- 82	aw, puin
14	0-30	30-155	bot, puin
15	0-50	50-170	slootvulling

Tabel 2. Terplagen en archeologische indicatoren; aw = aardewerk, hk = houtskool, ff = fosfaat, kg = kogelpotaardewerk

- *Aard, begrenzing, en omvang:* tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek (waardering) zijn in plangebied Wigleweg-Marrum in alle boringen terplagen aangetroffen (in de boringen 5, 11 en 12 verstoord) of een slootvulling (boringen 3 en 5; zie figuur 1). In de boringen en aan de oppervlakte zijn archeologische indicatoren aangetroffen (zie tabel 2). Het aardewerk is of niet nader te determineren of kan getypeerd worden als kogelpotaardewerk uit de Late Middeleeuwen. Het plangebied valt buiten de binnenste ring van de terp, die te dateren is vanaf de Romeinse tijd. In het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor vroegere perioden dan de Late Middeleeuwen. Waarschijnlijk behoren de terplagen in het plangebied bij een laat-middeleeuwse uitbreiding. De omvang en begrenzing van de vindplaats is bepaald aan de hand van de boringen waarin terplagen en andere archeologische indicatoren zijn aangetroffen. De omvang van de vindplaats binnen het plangebied is zodoende vastgesteld op circa 0,16 ha (figuur 1) en is dus groter dan het officiële CMA-terrein (CMA-code 06A-091, Monumentnr. 9271; zie figuur 1).
- *Waarde van de vindplaats (gaafheid en conservering):* de terplagen in het plangebied zijn vrij dik (tabel 2). Hierin kan een groot aantal grondsporen [paalgaten, een sloot (boring 3 en 15), greppels, waterputten, afvalkuilen en zodenwallen] voorkomen. Alleen in de boringen 5, 11 en 12 is de terplaag niet meer intact. De terplaag is hier verstoord tot in de natuurlijke kwelderafzettingen. In de top van deze kwelderafzettingen kunnen nog wel resten van diep ingegraven grondsporen voorkomen. De verstoring in verticaal opzicht - doorsnijding door sloten - is niet aanwezig. In de boringen zijn onverbrande dierlijke resten (tabel 2) aangetroffen, hetgeen betekent dat de conserveringsomstandigheden goed zijn. De vindplaats heeft derhalve een hoge kwaliteit.

4 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek (waardering) zijn in plangebied Wigleweg-Marrum in alle boringen terplagen aangetroffen (in de boringen 5, 11 en 12 verstoord). Verder zijn in de boringen en aan de oppervlakte archeologische indicatoren aangetroffen. Het aardewerk dat determineerbaar is, kan getypeerd worden als kogelpotaardewerk uit de Late Middeleeuwen. Het plangebied valt buiten de binnenste ring van de terp die te dateren is vanaf de Romeinse tijd. In het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor vroegere perioden dan de Late Middeleeuwen. Waarschijnlijk behoren de terplagen in het plangebied bij een laat-middeleeuwse uitbreiding. De terplagen zijn onder de bouwvoor intact en de

conserveringsomstandigheden zijn goed. De waarde van de vindplaats is hoog; en het terrein is behoudenswaardig.

Aanbevelingen

Tijdens onderhavige onderzoek is vastgesteld dat het plangebied archeologisch waardevol is en dat behoud van de terplagen in het plangebied dient te worden nagestreefd. Aanbevolen wordt de vindplaats door middel van planinpassing of planaanpassing te vrijwaren van bodemingrepen. Aanbevolen wordt het CMA-terrein uit te breiden en het gehele plangebied (ca. 0,16 ha) hierin op te nemen, waarbij er rekening mee gehouden dient te worden dat de zuidelijke begrenzing mogelijk nog ten zuiden van onderhavig plangebied ligt. Dit zou te zijner tijd door middel van booronderzoek vastgesteld kunnen worden. De waardevolle archeologische laag bevindt zich direct onder de bouwvoor en is derhalve zeer kwetsbaar voor bodemingrepen, ook indien deze (slechts) zeer oppervlakkig plaatsvinden. Aanbevolen wordt de vindplaats te beschermen door deze op te nemen in het bestemmingsplan en op de plankaarten te vermelden als 'archeologisch waardevol terrein'. Verder dient de bestemming in overeenstemming te worden gebracht met de behoudsdoel-einden. Indien dit niet (meer) mogelijk is, wordt aanbevolen een archeologisch vervolgonderzoek (door middel van proefsleuven) uit te laten voeren. Op deze wijze kunnen in een vroeg stadium voldoende gegevens worden verkregen op grond waarvan het bevoegd gezag (de provinciaal archeoloog) een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats.

- *contactpersoon overheid:* dr.G.J. de Langen (provinciaal archeoloog, tel. 058-2925487).
- *contactpersoon RAAP:* drs. A.M. Bakker (projectleider RAAP, tel 0512-589140).

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998.** *Handboek ROB-specificaties*.
Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Eekhoff, W., 1859.** *Nieuwe atlas van de provincie Friesland*. Leeuwarden.
- Marinelli, M.G. & B.I. Smit, 2001.** Archeologische verwachtingskaart
gemeente Ferwerderadiel. RAAP-rapport 712. RAAP Archeologisch
Adviesbureau, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989.** *Nederlandse Norm NEN 5104,*
Classificatie van onverharde grondmonsters. Nederlands
Normalisatie-instituut, Delft.
- Schotanus à Sterringa, B, 1718 (Facsimile-uitgave 1979).** *Uitbeelding der*
Heerlijkheit Friesland; zoo in 't algemeen als in haare bijzondere
Grietenijen. François Halma, Ljouwert.
- Stichting voor Bodemkartering, 1980.** *Bodemkaart van Nederland, schaal*
1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 6 Oost Leeuwarden en
bladen 2 West en Oost. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001.** *Kwaliteitsnorm*
Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidings-
commissie Kwaliteitszorg Archeologie. Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

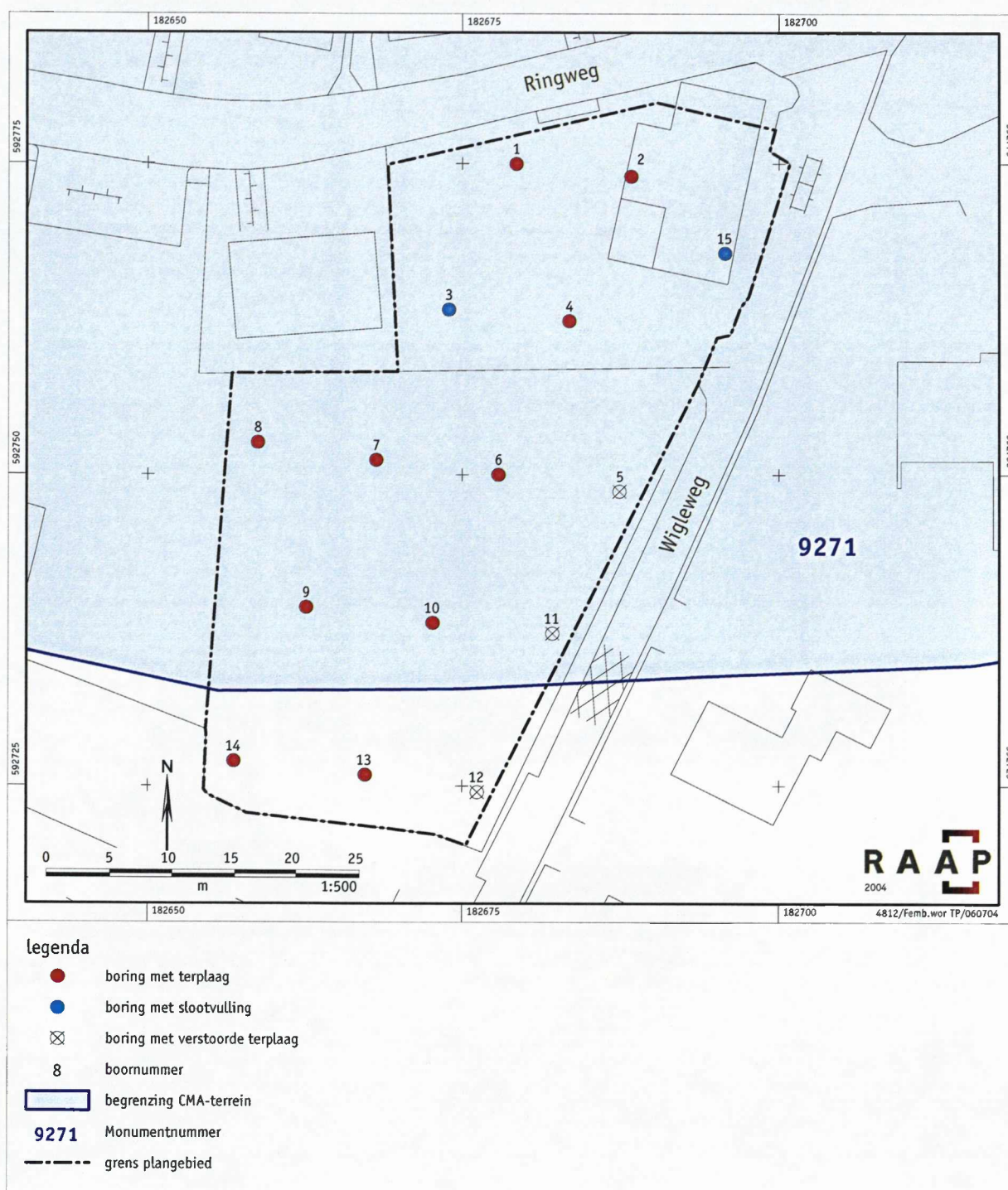
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeolo-
gische tijdschaal.

Figuur 1. Resultaten onderzoek.